

Ковальчук Н. П., к.пед.н., доцент (Рівненський державний гуманітарний університет)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Інноваційні процеси, які охопили сучасне суспільство, поступово впроваджуються й у вищих навчальних закладах.

У системі інноваційних змін, що відбуваються в українському суспільстві (глобалізація соціально-економічних, політичних процесів; інтеграція до європейського освітнього простору), одне з перших місць посідає оновлення змісту вищої освіти з метою підготовки компетентних і конкурентоспроможних випускників, які завдяки якісній підготовці зможуть реалізуватися в суспільстві. Як наслідок, в умовах сьогодення особливо важливого значення набуває ефективне вивчення української мови шляхом застосування в навчальному процесі інноваційних форм, методів і принципів навчання.

На основі матеріалів дослідження та практичного досвіду викладання сучасної української літературної мови при підготовці майбутніх учителів-словесників у вищій школі, з'ясовано, що особливо важливим є впровадження у навчальному процесі поряд з традиційними інноваційних підходів, форм і методів навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань, умінь і навичок студентами, розвиток їхньої розумової діяльності, стимуляція творчої активності студентів, виявлення умінь та навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійного опрацювання навчального матеріалу, пошукової роботи, набуття якостей, які стануть у нагоді в професійній діяльності.

У викладанні курсу необхідно враховувати також ідеї антропоцентричної наукової парадигми, орієнтованої на особистість студента з його комунікативними та пізнавальними потребами, актуалізувати в сучасній мовній освіті культуро-орієнтовані підходи до навчання мови. У сучасній методиці навчання мови цей погляд відображається у створенні нових підходів до навчання мови (культурологічний, лінгвокультурологічний, соціокультурний), формування нових предметних і ключових компетентностей, які необхідно формувати в процесі навчання мови (соціокультурної, лінгвокультурологічної, комунікативної).

Українські вчені – І. Огієнко, Ю. Шевельов, О. Курило, В. Вашенко, С. Єрмоленко, В. Складенко, М. Кочерган, П. Гриценко, В. Кононенко та інші розглядають мову як скарбницю національної культури, а культуру – як „чинник формування мовних явищ і процесів”. Надання переваги мові або культурі, визначення функції однієї з них як основної було б

неправомірним; сьогодні є актуальною проблема поєднання цих сфер духовного життя як спільного процесу, що розглядається в рамках лінгвокультурології. Вивчення мовних одиниць є одночасно вивченням рідної культури та входженням в культуру народу – носія мови, яка вивчається.

Комунікативний принцип навчання мови актуалізує цю проблему, тому що мовна комунікація є необхідною умовою існування та розвитку культури, вона забезпечує єдність культурних процесів у соціумі: створенні, зберіганні та трансляції культурних цінностей. Комунікативна діяльність є тією ланкою, у якій перетинаються та взаємодіють мова як знакова система і культура, у якій мова існує і виступає її необхідним компонентом. Урахування цього зв'язку дозволить попередити не тільки мовні, а й культурологічні помилки в мовленнєвому спілкуванні.

Усвідомлення мови як чинника культурної спадщини, як скарбниці культури, вміння виділяти в мовних одиницях різних рівнів національно-культурний компонент сприяє формуванню мовної свідомості студентів.

В. Дороз зазначає, що „сучасні реалії інформатизованого суспільства, прагнення до євроінтеграції зумовили пошук нових концептуальних підходів до розвитку освіти, науки, культури”. У процесі вивчення мовних одиниць для студентів факультету української філології основними завданнями курсу є:

- розгляд теоретичних питань сучасної української літературної мови; концептуальних засад граматики сучасної української літературної мови вищої філологічної освіти, останніх досягнень вітчизняного та зарубіжного мовознавства;

- аналіз ключових проблем, спірних питань, що сприяють формуванню у майбутніх філологів науково-лінгвістичного мислення.

В організації навчального процесу в системі підготовки спеціалістів-філологів використовується кредитно-трансферна технологія викладання української мови у вищій школі, що передбачає оптимізацію освітнього процесу, посилення уваги до самостійної роботи студентів. Розглядаються традиційні і нові підходи до визначення статусу частин мови, дискусійні питання щодо проблеми другорядних членів речення в сучасному мовознавстві, сучасні підходи щодо класифікації членів речення, детермінантні й синкретичні члени речення, проблеми односкладного речення в сучасному мовознавстві, питання про парцельовані конструкції, проблеми гіпотаксису та паратаксису сучасної української літературної мови, питання про статус безсполучникового складного речення та ін.

У викладанні курсу використовуються принципи модульного навчання:

- принцип модульності, принцип структурованості змісту навчання, принцип динамічності, принцип оптимальності методів діяльності, принцип гнучкості, принцип усвідомленої перспективи, принцип

різносторонності методичного консультування, принцип паритетності; методи функціональної спрямованості:

- методи одностороннього подання матеріалу;

- методи проблемного навчання, методи спонукання до творчого пошуку, методи активізації студентів, методи надання додаткової інформації, методи контролю, методи самостійної роботи, методи виховного спрямування;

- методи модульного навчання (інформаційні, операційні, пошукові, методи самостійного навчання), моделювання як метод наукового дослідження і метод навчання. Використовуючи першоджерела, критичну літературу та інтернет-ресурси, студенти готують виступи на одну із запропонованих тем.

Серед новітніх підходів чільне місце посідає метод проектів, який останнім часом набуває все більшого поширення в сучасних освітніх закладах України. Є.Полат було узагальнено методичну класифікацію проектів та описано досвід міжнародних Інтернет-проектів.

Залучення студентів до роботи над проектом зі збереженням певної послідовності (вибір теми, постановка завдань, обговорення процесу виконання, обговорення кінцевого практичного результату, збирання інформації, накопичення матеріалів, пошук додаткової інформації, обговорення первинних результатів, використання зібраного матеріалу у груповій комунікації, оформлення продукту проектної діяльності, підготовка презентації, презентація проектів, підведення підсумків) створює реально-практичну потребу у використанні студентами допоміжної літератури, фактичного матеріалу, каталогів, відеопрезентацій.

О. Каніболоцька зазначає, що специфіка проектної методики полягає в спрямованості на створення певного виокремленого кінцевого продукту, що ґрунтується на власному досвіді студентів. Однією з переваг проектної методики навчання мов є той факт, що вона передбачає не тільки аудиторну, а й активну самостійну та індивідуальну роботу студентів.

Необхідно зауважити, що проектна методика навчання української мови у ВНЗ має певні особливості: 1) проект здебільшого буває міжпредметним і потребує актуалізації знань з різних галузей, і тим самим сприяє інтеграції міжпредметних зв'язків; 2) процес виконання проекту уможливорює поєднання мовленнєвої діяльності з іншими видами діяльності: дослідницькою, трудовою, естетичною; 3) робота над проектом передбачає поєднання самостійної індивідуальної діяльності студента з парною, груповою і фронтальною творчою діяльністю з розв'язання певної проблеми, що потребує вміння ставити проблему, визначати способи її розв'язання, планувати послідовність дій, підбирати необхідний текстовий матеріал, обговорювати його з членами групи, систематизувати, визначати

способи його презентації і, нарешті, уміння усної презентації проекту широкому загалу.

Таким чином, студенти оволодівають міждисциплінарними знаннями, навичками та уміннями, що забезпечують їхню соціальну та професійну адаптацію в суспільстві. У процесі вивчення мовних одиниць звертається увага на розкриття внутрішньосистемної організації словотвору в морфологічному аспекті, з'ясування особливостей морфологічних закономірностей у відмінникових, відприкметникових, віддієслівних словотвірних гніздах, зокрема вивчення особливостей морфологічних трансформацій іменникових, прикметникових, дієслівних, прислівникових твірних основ.

Досвід використання проектної методики на факультеті української філології дає підстави стверджувати, що студентам надається можливість самим конструювати зміст комунікативної діяльності, визначати мовний матеріал, що призначається для активного засвоєння. Проектна методика навчання лінгвістичних дисциплін є ефективним способом формування комунікативної компетенції студентів-філологів.

Таким чином, проектом у методиці навчання студентів-філологів є система комунікативних вправ, яка передбачає самостійну творчу діяльність студентів-філологів з розв'язання певної проблеми. Такий підхід до визначення проекту у вивченні лінгвістичних дисциплін дозволив нам розглянути проект як одиницю навчального процесу, під час якого студенти оволодівають знаннями, навичками та вміннями в межах певної тематики.

1. Гуменюк О. Модульно-розвивальне навчання соціально-психологічний аспект. Монографія / О. Гуменюк. – К. : Школяр, 1998 – 112 с. **2.** Удовенко О. М. Інтерактивні методи навчання / О. М. Удовенко // Управління школою. – Харків, 2004. – № 34. – С. 11-14.